

deSingel

Internationale Kunstcampus

2009-2010

RODE ZAAL

**ARS MUSICA
IN ANTWERPEN**

**WIBERT AERTS
ZA 13 MRT 2010**

2009-2010 / ARS MUSICA IN ANTWERPEN

LECTURE RECITAL 'KLANK IN DE RUIMTE' DOOR MAARTEN QUANTEN & STEFAN PRINS

DI 9 MRT 2010 (20 UUR, KLEINE ZAAL)

E – XXI OLV. FILIP RATHÉ

WO 10 MRT 2010 (18 UUR, ZWARTE ZAAL)

ENSEMBLE CAIRN OLV. GUILLAUME BOURGOGNE

WO 10 MRT 2010 (20 UUR, BLAUWE ZAAL)

REQUIEM FOR A DYING PLANET

DO 11 MRT 2010 (20 UUR, BLAUWE ZAAL)

SONG OF MY SOUL (INSTITUTE FOR LIVING VOICE 2010)

DO 11 MRT 2010 (22 UUR, KLEINE ZAAL)

MUZIEKTHEATER TRANSPARANT & SPECTRA ENSEMBLE & VOCAAL-LAB NEDERLAND OLV. MARIT STRINDLUND

VR 12 MRT 2010 (20 UUR, RODE ZAAL)

CENTURY SONGS OLV. DAVID MOSS (INSTITUTE FOR LIVING VOICE 2010)

VR 12 MRT 2010 (22 UUR, KLEINE ZAAL)

WIBERT AERTS

ZA 13 MRT 2010 (18 UUR, PODIUM RODE ZAAL)

ARDITTI QUARTET

ZA 13 MRT 2010 (20 UUR, BLAUWE ZAAL)

KOOR/INSECT OLV. ERIC THIELEMANS

ZA 13 MRT 2010 (22 UUR, RODE ZAAL)

organisatie **deSingel** ism. **Ars Musica**

Inleiding **Mark Delaere / 17:15 uur / foyer de kunsthaven**

begin **18.00 uur (podium rode zaal)**

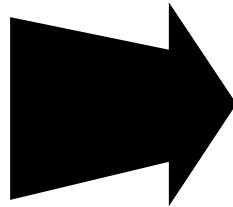
einde omstreeks **19.00 uur**

er is **geen pauze**

teksten programmaboekje **Mark Delaere**

coördinatie programmaboekje **deSingel**

WIBERT AERTS viool

KARLHEINZ ESSL (°1960)

Sequitur III voor viool en live electronics (2008)

BERND ALOIS ZIMMERMANN (1918-1970)

Vioolsonate (1951)

FREDERIC D'HAENE (°1961)

Zen et Révolte voor viool

(2009, wereldcreatie, opdracht Jean-Luc Peers)

KEE YONG CHONG (°1971)

Hover in the horizon voor viool en tape

(2009-2010, wereldcreatie, opdracht deSingel)

LUCIANO BERIO (1925-2003)

Sequenza VIII voor viool solo (1976)

gelieve uw GSM uit te schakelen

De inleidingen kan u achteraf beluisteren via www.desingel.be
Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze.

Op www.desingel.be kan u uw visie, opinie, commentaar, appreciatie, ...
betreffende het programma van deSingel met andere toeschouwers delen.
Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze.
Neemt u deel aan dit forum, dan maakt u meteen kans om tickets te winnen.

Bij elk concert worden cd's te koop aangeboden door 't KLAverVIER,
Kasteeldreef 6, Schilde, 03 384 29 70 > www.tklavervier.be

foyer de kunsthaven

enkel open bij avondvoorstellingen in rode en/of blauwe zaal
open vanaf 18.40 uur
kleine koude of warme gerechten te bestellen vóór 19.20 uur
broodjes tot net vóór aanvang van de voorstellingen en tijdens pauzes

Hotel Ramada Plaza Antwerp (Desguinlei 94, achterzijde torengedouw ING)

▶ Restaurant HUGO's at Ramada Plaza Antwerp
open van 18.30 tot 22.30 uur

▶ Gozo-bar
open van 10 uur tot 1 uur, uitgebreide snacks tot 23 uur
deSingelaanbod: tweede drankje gratis bij afgifte van uw toegangsticket

Reclamepanelen omringen de bouwwerf van deSingel. De plaatsing van deze
panelen levert extra middelen op om de bouwkosten te financieren. De toelating voor
het plaatsen van de advertentiepanelen geldt voor de periode van de bouwwerken.
Wij hopen op uw begrip.

ARS MUSICA
International . Contemporary . Music . Festival

Kee Yong Chong © Nelson Wong

HOE STERK IS DE EENZAME VIOLIST?

Vele muzikliefhebbers dragen de viool in hun hart als één van de mooiste muziekinstrumenten. De viool schraagt de klank van het symfonische orkest, en ook in de kamermuziek speelt ze een prominente rol. In tegenstelling tot de piano is er echter geen bijzonder uitgebreid repertoire voor viool solo. Van bij het ontstaan van een zelfstandige vioolmuziek in het begin van de zeventiende eeuw wordt dit instrument ingezet samen met een klavier. Vioolsonates zijn dus geschreven voor viool en klavecimbel (basso continuo), later voor viool en piano. In het concerto is er een dialoog tussen viool en orkest, en in de kamermuziek tussen viool en andere strijkers – bijvoorbeeld in het strijkkwartet – of tussen viool, cello en piano (in het pianotrio). Werken voor viool solo zijn eerder laat ontstaan en hebben zich door hun relatief geringe aantal nooit tot een zelfstandig genre kunnen ontwikkelen. Op het eerste zicht lijkt een eenzame violist dus niet sterk genoeg om een avondvullend concert te kunnen schragen. Kwantiteit is echter niet alles. Sommige werken voor viool solo behoren tot het mooiste wat ooit uit de muzikale verbeelding is voortgekomen. Bovendien gaan componisten precies in deze bezetting op zoek naar een uitbreiding van de klank- en speelmogelijkheden van het instrument. De literatuur voor viool solo heeft dus ook een echte emancipatie van de viooltechniek teweeggebracht.

Werken voor viool solo waren oorspronkelijk een typisch Duits fenomeen. In de zeventiende eeuw zette Heinrich von Biber de toon met een reeks van 65 variaties op een bassthema, die ongetwijfeld als model diende voor Johann Sebastian Bachs beroemde Chaconne. Biber verstemde de snaren van de viool ('scordatura') om op die manier andere akkoorden speelbaar te maken, en hij schuwde ook andere technische hoogstandjes niet. Passages in de zevende positie, strijktechnieken als staccato, ricochet (waarbij de boog op de snaar 'gegooid' wordt en enkele keren op en neer botst), bariolage (waarbij eenzelfde toon op twee naast elkaar liggende snaren gespeeld wordt) en dubbelgrepen zijn slechts enkele van de technieken waarmee Biber het palet van de viool solo verrijkte. Bach heeft met zijn drie sonates en zijn partitas voor viool solo natuurlijk een ongelooflijk waardevol repertoire voor deze bezetting gecreëerd. Naast de muzikale diepgang valt vooral de geslaagde poging op om het instrument een reële meerstemmigheid te laten uitvoeren. Dat is mogelijk door de zoge-

Bernd Alois Zimmermann

naamde dubbelgrepen of meervoudige grepen, waarbij tegelijkertijd twee tot vier verschillende tonen aangestreden worden op de vier snaren van het instrument. Bij drie en zeker bij vier tonen gaat dat door de afgeronde vorm van de kam enkel mits een zogenaamde breking (het achtereenvolgens snel aanstrijken van de snaren). Hoe dan ook heeft Bach door deze techniek op en top polyfone bewegingen gecomponeerd, tot regelrechte fuga's toe. Een andere techniek die hij inzette was het snel afwisselen van tonen in verschillende registers. Daardoor ontstaat de psychologische illusie van tweestemmigheid. De 24 capriccio's van Nicolò Paganini hebben het repertoire voor viool solo in de stijl van de romantische virtuositeit binnengebracht. Onze landgenoot Eugène Ysaÿe heeft met zijn zes sonates voor viool solo niet enkel plichtwerken voor de halve finale van de Koningin Elisabethwedstrijd geleverd, maar bovenal composities die de technische moeilijkheden volledig ten dienste stellen van de muzikale expressie.

Met zijn duur van een half uur, met zijn technische en vooral met zijn muzikale eisen is de sonate voor viool solo die Bartók op het einde van zijn leven schreef ook voor de allergrootste violisten van vandaag een grote uitdaging. Zoals de sonates en partitas van Bach, waarop Bartók zich overigens inspireerde, heeft deze compositie een modelfunctie gekregen voor alle componisten die zich later aan het schrijven van werk voor viool solo waagden. Bartók (en ook Anton Webern) hebben de klankkleurmogelijkheden van het instrument nog wezenlijk uitgebreid. Naast het gebruik van verschillende soorten dempers vermeld ik bijvoorbeeld nog het pizzicato met de linkerhand (gelijktijdig met een lange, gestreken toon), het fameuze Bartókpizzicato (die de snaar zo hard aantrekt dat ze op de toets terechtkomt, met een droge, percussieve klank als gevolg), het strijken ter hoogte van de kam of van de toets, met respectievelijk een meer nasale en een ijlere klank tot gevolg of het bestrijken of aantikken van de snaar met het hout in plaats van met de haren van de boog. Vele van die technieken waren reeds vroeger in gebruik, maar in de twintigste eeuw zijn ze vaker ingezet en kwamen er nog talloze nieuwe speeltechnieken en klankkleuren bij.

Ook sinds 1950 hebben componisten hun beste beentje voorgezet om met de gebruikelijke of met nieuwe klanken fantasierijke werken te schrijven voor viool solo. Verschillende van de hierboven technieken zullen dan ook te zien en te horen zijn tijdens het concert van vanavond. Bach en Bartók blijven ook nu nog de twee grote referentiepunten voor deze bezetting. Daarnaast had ook de toepassing van de elektronica in de muziek gevolgen. Sommige componisten – zoals Kee Yong Chong – voegen een vooraf geproduceerde partij voor tape toe aan de soloviool. Daardoor ontstaat toch eerder een situatie van dialoog tussen twee 'instrumenten', ook al kan de tapepartij uit vooraf opgenomen en getransformeerde vioolklan-

ken bestaan. Sinds de jaren 1980 is het via de zogenaamde live electronics ook mogelijk om klanken 'in real time', op het moment zelf dat ze gespeeld worden, om te vormen door filtering, verdubbeling, delay of distortie. Dat is het geval in de compositie van Karlheinz Essl. Live electronics zijn een echte extensie van het instrument; als dusdanig zetten ze het eeuwenoude streven verder om uit één instrument een maximum aan wonderbaarlijke klanken te puren. Al deze ontwikkelingen leveren een veelvuldig en contrastrijk materiaal op. De eenzame violist die helemaal alleen op het podium een avondvullend programma vertolkt voelt zich hierdoor in hoge mate gesterkt.

Karlheinz Essl, 'Sequitur III' voor viool en live electronics (2008)

In navolging van Luciano Berio's 'Sequenze' schrijft Essl een reeks werken waarin de speeltechnische en expressieve mogelijkheden van een solo-instrument verkend worden. Zelfs de titel van deze reeks verwijst naar Berio's project. Toch is er ook een belangrijk verschil: de inschakeling van live electronics. De notatie van de vioolpartij is tot in het laatste detail gespecificeerd. Op precies aangeduide plaatsen in de partituur drukt de violist op een knop die de live electronics activeert. De klanken die hij op dat moment speelt worden daardoor met behulp van een computerprogramma getransformeerd en vermenigvuldigd. Essl heeft dit vergeleken met het rondwandelen in een spiegelpaleis. Men komt altijd zijn eigen spiegelbeeld tegen (de klanken die men zelf produceert), maar telkens in een andere gedaante (de elektronica vervormt de klanken zoals holle en bolle spiegels). In het computerprogramma is een toevalsfactor vervat, die de snelheid en densiteit van de klanktransformaties varieert. Bij elke uitvoering wordt de violist dus geconfronteerd met een andere 'reactie' van de software. Elektronische muziek is destijds ontstaan om de toevalligheden en onvolkomenheden van een uitvoering door musici tegen te gaan. Meer dan een halve eeuw later is de violist de stabiele factor in 'Sequitur III', en zijn de toevalligheden op het conto van de elektronica te schrijven.

Bernd Alois Zimmermann, Sonate voor viool solo (1951)

In deze fase van zijn werk raakte Zimmermann geboeid door de atonaliteit en de twaalftoonstechniek. De melodische en harmonische dimensies van dit fascinerende jeugdwerk zijn daardoor bepaald. Toch is de gravitatie naar een centrale toon hier en daar goed hoorbaar. Dat heeft ongetwijfeld te maken met de stilistische modellen van deze sonate: de tonale muziek voor viool solo van Bach en van Bartók. De hoekdelen veraden alleen al door hun overname van benamingen uit de barokperiode hun schatplichtigheid aan Bach. Het Preludium fungeert als langzame, zangerige inleiding. De lyrische melodie wordt zowel tweestemmig (dubbelgrepen) als getokkeld (pizzicato) uitgewerkt. Een korte contrasterende passage is virtuozer, met een snelle afwisseling tussen gestreken en getokkelde tonen. De afsluitende Toccata is in haar geheel naar het voorbeeld van Bach zeer virtuoos. Daartussen staat een Rhapsodie, die inderdaad met haar snelle opeenvolging van korte fragmenten als een vrije improvisatie of als een cadens klinkt. Ritmisch en melodisch is er sterke verwantschap met de Oost-Europese volksmuziek, en daardoor met Bartók. Een dodecafonische 'fond' met daarnaast een flinke scheut Bach en Bartók: ligt hier reeds de basis voor Zimmermanns latere polystilistiek?

Frederic D'Haene, 'Zen et Révolte' (2009, wereldcreatie)

De informatie die de componist me bezorgde over dit werk betreft zowel het esthetische programma als de compositietechniek. Frederic D'Haene

stelt vast dat de componist vandaag in een absurde situatie is terechtgekomen. Veeleer dan zich te verliezen in een retrostijl opteert hij ervoor die absurditeit te benaderen vanuit een tweevoudig standpunt: aanvaarding en intense beleving (Zen) of verzet (Révolte). Er worden twee contrasterende materiaaltypes gebruikt in deze compositie. Zeer eenvoudig is de 'drone', een aangehouden toon die in dit geval echter ritmisch en in cycli gearticuleerd wordt. Daarnaast is er een complexe, massieve klank. In de loop van het stuk worden beide elementen contrapuntisch met elkaar gecombineerd en steeds anders gekleurd. Daardoor ontstaat een extreme vorm van energie; het vergt een schitterende en toegewijde muzikant als Wibert Aerts om deze 'waaninnige' materie te doorgronden en gestalte te geven.

Kee Yong Chong, 'Hover in the horizon' voor viool en tape (2009-2010, wereldcreatie)

Kee Yong Chong is een Maleisisch componist die tijdens zijn studies compositie aan het Brusselse conservatorium een groot netwerk van bevriende musici in Vlaanderen uitbouwde. Heel wat vooraanstaande ensembles presenteerden zijn werk op de belangrijkste festivals en concertpodia. Dat is enkel mogelijk omwille van de zeer hoge kwaliteit van zijn muziek, die voor elke luisteraar onmiddellijk evident is. Zoals Bartók verenigt Chong twee totaal verschillende tradities in zijn werk: een radicaal, doorgedreven modernisme en elementen uit de (Chinese) volks- en hofmuziek. De opleiding in Europa scherpste zijn zin aan voor de exploratie van nieuwe klankkleuren, die verkregen worden door alternatieve speeltechnieken. In de klankvorming is zijn werk dus vaak uitgesproken avant-gardistisch. De invloeden vanuit de Aziatische muziek situeren zich zowel in de esthetiek - de verzoening van de Westerse drang naar beweging met de Oosterse waardering van rust en stasis - als in de compositietechniek - het gebruik van het oneindig verfijnde articulatiesysteem dat in Aziatische muziek in zwang is. Deze ontmoeting tussen Oost en West dringt tot de kern van de zaak door en houdt dus oneindig veel meer in dan het oppervlakkige exotische laagje dat in vele cross-overprojecten te vinden is.

'Hover in the horizon' heeft het karakter van eenzaamheid in een klankwereld die door heel veel lagen gekenmerkt wordt. Chong interpreteert "rust en beweging als een abstracte ruimte die alles omvat: elk punt en elke lijn, licht en donker, sterk en zwak, stil en actief. Deze elementen transformeren in de ruimte en beïnvloeden elkaar door de kracht van de vele lagen van de klankwereld".

Kee Yong Chong droeg deze compositie op aan Wibert Aerts omwille van de zeer vriendschappelijke muzikale samenwerking.

Luciano Berio, 'Sequenza VIII' voor viool (1976)

Berio vatte deze 'Sequenza' expliciet op als een hommage aan Bachs Partita in d (met de beroemde Chaconne). Deze historische referentie maakt van deze compositie een buitenbeentje in de reeks Sequenze. Het werk begint met de toon a (de 'dominant van d'), die op allerlei manieren gevarieerd wordt. Het gaat daarbij om afwisselingen in klankkleur of articulatie, veroorzaakt door technieken als de bariolage of verschillende vormen van accentuering. Tegelijkertijd wordt daardoor een sterk harmonisch centrum gevormd. De harmonische vormgeving staat overigens centraal in alle 'Sequenze' van Berio. Verderop in deze compositie horen we een afwisseling tussen snelle loopjes en meer statische passages. Ook de herhaling van een zeer snelle figuur die onderbroken wordt door akkoorden is opvallend. Berio heeft verschillende van zijn 'Sequenze' later uitgebreid tot een werk voor solo instrument en ensemble (in de reeks Chemins). 'Sequenza VIII' voor viool solo groeide echter uit tot de compositie 'Corale' (1981) voor viool en ensemble.

Wibert Aerts

Wibert Aerts (°1974 Ninove) studeerde aan de koninklijke conservatoria van Mons en Brussel en aan de Hochschule der Künste te Berlijn. Enkele leraren die hem het meest hebben beïnvloed, zijn A. Delcourte, Ph. Hirshhorn, I. Oistrakh, K. Toyoda en S. Bémant. In 1992 werd hij laureaat van de wedstrijd Axion Classics (Dexia). Van 1998 tot 2000 was hij assistent-concertmeester van het Symfonieorkest van Vlaanderen en van 2000 tot 2002 concertmeester van het ensemble Musiques Nouvelles. Hij is lid van het ensemble Het Collectief, gespecialiseerd in de vertolking van 20ste-eeuwse en hedendaagse muziek. Verscheidene cd's van het ensemble kregen internationale erkenning o.a. in Gramophone, Repertoire, Scherzo, Monde de la musique en Diapason. Daarnaast wordt hij regelmatig uitgenodigd door kamermuziek-ensembles, o.a. Oxalys, Ictus, Spectra, Prometheus, Champ d'action, Hermesensemble, Walpurgis, muziektheater Transparant... Als kamermuzikant gaf hij concerten in Europa, Mexico en Azië en speelde op festivals zoals Ars Musica, Festival van Vlaanderen, Pact-festival, Klarafestival, Festival de Wallonie, Europäische Kammermusikakademie (Duitsland), Festival du violoncelle (Novosibirsk, Rusland). Wibert Aerts creëerde werken van hedendaagse componisten zoals Jean Pierre Deleuze, Hao-Fu Zhang, Mauricio Kagel, Kee-Yong Chong, Stefan Van Eyken, Walter Hus, Frederic D'haene, e.a. In 2005 werd hij verkozen tot petekind van de Handelsbeurs Gent. Sinds 1998 vormt hij een duo met de Spaanse pianiste Caridad Galindo. Hij is docent aan het Conservatoire royal de Mons en het Conservatoire royal de Bruxelles. Wibert Aerts speelt op een Carlo Guiseppe Testore uit 1697.
www.wibert-caridad.be

STRAKS IN DESINGEL

KOOR/INSECT

OLV. ERIC THIELEMANS

In september 2009 selecteerde Eric Thielemans een twintigtal zangers, performers en muzikanten die wekelijks experimenteren met stem en lichaam. Al improviserend gaan ze op zoek naar nieuwe uitdrukkingvormen en energieën. Ze onderzoeken het lichaam van de groep (het koor) en plaatsen dit tegenover het lichaam van het individu. Eric Thielemans leidt de groep in een van hun eerste concerten en begeleidt hen tegelijkertijd op onverwachte percussie.

ZA 13 MRT 2010/22 UUR / PODIUM RODE ZAAL

GRATIS

BINNENKORT IN DESINGEL

amateur/professional ARANIS & SYMFONISCH JEUGDORKEST EDEGEM

OLV. MICHIEL DELANGHE

J VANVINCKENROYE Voltage

W HENDERICKX 'Variations' voor orkest (1988/2009, creatie bewerking)
In deep silence (2003/2009, creatie bewerking)

A MARQUEZ Danzon nr 2

L BERNSTEIN Three dance Episodes from 'On the Tower'

In het kader van diversiteitswerking deSingel

ZA 27 MRT 2010/20 UUR/BLAUWE ZAAL
INLEIDEND GESPREK MET WIM HENDERICKX
19.15 UUR / VERGADERZAAL

€ 15 BASIS/ € 10 -25/65+/ € 8 -19 JAAR

2009-2010 architectuur theater dans muziek

ABO

TICKETS

deSingel

Desguinlei 25 / B-2018 Antwerpen
ma → vr 10 → 19 uur / za 16 → 19 uur

www.desingel.be

tickets@desingel.be

T +32 (0)3 248 28 28

F +32 (0)3 248 28 00

deSingel is een kunstinstelling van de Vlaamse Gemeenschap en geniet de steun van

STAD ANTWERPEN

Haven van
Antwerpen

dS De
Standaard

Knack
weekend
focus

hoofdsponsor

mediasponsors